

ВИКОРИСТАННЯ МИСТЕЦТВА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Олена Шевченко (Київ)

Ключові слова: мистецтво, майбутній учитель, професійно-педагогічна підготовка.

Оптимізація вищої педагогічної освіти - це організація процесу навчання на такому рівні, який може забезпечити кожному майбутньому вчителю стабільні ґрунтовні теоретичні знання та практичні професійні вміння з мінімальними затратами часу й зусиль як студента, так і викладача.

Одним з найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів іноземної мови, озброєння їх необхідними знаннями, практичними вміннями й навичками є використання у їхньому навчанні і вихованні педагогічного потенціалу мистецтва.

Питання підготовки викладачів, формування їх здібностей, професійної компетентності знайшли відображення в дослідженнях С.І. Архангельського, А.М. Алексюка, Є.С. Барбіної, С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна, А.О. Кірасова, В.І. Лозової, В.Н. Семиченко, С.О. Сисоевої, М.Д. Ярмаченка. Але проблема використання різних видів мистецтва в підготовці майбутніх учителів іноземної мови цими вченими не розглядалася. Тому виникає необхідність дослідження даної проблеми, розробки технологій упровадження його результатів у педагогічний процес. Усе сказане вище зумовило вибір теми нашої статті, завдання якої — визначити шляхи залучення різних видів мистецтва до процесу підготовки вчителів іноземної мови — зокрема англійської. Адже мистецтво, популяризуючи та поширюючи справжні загальнолюдські цінності, сприяє не лише художньо-естетичному розвитку особистості, але й формуванню її моральних підвалин і духовності. Воно має стати складовою змісту професійної освіти фахівця будь-якого профілю.

Виділяючи взаємозв'язок різних видів мистецтва на заняттях з іноземної мови як одну з умов її засвоєння, ми виходимо з того, що доцільне використання творів різних видів мистецтва дасть можливість викладачеві вирішувати складні завдання — створення на занятті атмосфери перебування в іншомовній країні, ознайомлення студентів з культурою цієї країни та прищеплення поваги до її мистецтва. Світ мистецтва надзвичайно багатий, складний і різноманітний. "Мистецтво - це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду", — писав В.О. Сухомлинський [5, с. 189].

У педагогічному процесі під взаємодією мистецтв на занятті розуміється комплексне використання творів різних видів мистецтва для вирішення навчально-виховних завдань. Студенти мають усвідомити, що різні види мистецтва не лише не відокремлені одне від одного, а навпаки — тісно пов'язані, і знання одного з них допомагає глибшому сприйманню й розумінню інших.

Ми працюємо над проблемою поєднання літератури, музики, образотворчого мистецтва з вивченням іноземної мови в процесі підготовки майбутніх учителів-мовників. Література найповніше й найглибше втілює думки людини, музика - її почуття й переживання, образотворче мистецтво - уявлення людини про світ у тій формі, яку дає їй реальне почуттєве сприйняття дійсності. Тим самим музика, література й образотворче мистецтво всебічно й повно охоплюють духовне життя людини, а їх різні поєднання дають змогу передати взаємозв'язок процесів, що в ньому відбуваються.

Варто пам'ятати, що взаємодія різних видів мистецтва в навчальному процесі - не просто додаткове залучення на занятті з одного виду мистецтва матеріалу з іншого або ілюстрування одного виду мистецтва іншим. Кожен вид мистецтва має неповторну художню цінність, свої специфічні особливості й своєрідний вплив на особистість студента [3, с.167].

Майбутній учитель англійської мови повинен опанувати певні відомості з мистецтвознавства. Це є важливою передумовою набуття ним необхідного і достатнього рівня загальної та естетичної культури

Уважаємо, що показником естетичної культури вчителя (зокрема вчителя іноземної мови) є володіння методикою викладання предмету з використанням глибоких знань мистецтва (як своєї країни, так і країни, мова якої вивчається).

У Полтавському педагогічному університеті майбутні вчителі англійської мови отримують мовні знання та мовленнєві навички на рінні, достатньому для підтримки контактів із зарубіжними колегами та необхідному для подальшого професійного розвитку. Говорячи про країну, мова якої вивчається, викладачі доповнюють знання студентів новими відомостями з її історії та культури; ставлять проблеми, які дають змогу порівняти її культуру з культурою України. Велика увага приділяється ознайомленню майбутніх учителів англійської мови з мистецтвом англійських країн. В університеті організована позанавчальна культурно-мистецька діяльність студентів. Вони опановують англійську мову, беручи участь у самодіяльних виставах, лінгвістичних гуртках, тематичних вечорах, конкурсах, вікторинах, предметних тижнях тощо. Ці форми оволодіння різними видами мистецтва мають педагогічну цінність. Вони ґрунтуються на принципах добровільності, свободи вибору, урахування інтересів, здібностей та прагнень студентів до творчої самореалізації.

Позитивні педагогічні результати матиме, на нашу думку, введення мистецького компонента до змісту філологічних дисциплін та дисциплін психолого-педагогічного циклу, що викладаються для майбутніх учителів англійської мови. Ми підтримуємо думку вчених про те, що саме в курсі педагогіки найбільш доцільне використання елементів мистецьких знань, історичних відомостей про місце і значення мистецтва в різноманітних педагогічних системах; виявлення потенційних можливостей мистецтва у формуванні та розвитку особистості; аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду застосування його в навчально-виховній роботі зі студентами [1, с.492].

На заняттях з практичного курсу англійської мови доцільно використовувати сучасну англійську музика масових жанрів, заслуховувати доповіді про неї, проводити диспути тощо. Адже музика відображає дійсність, передає почуття, які породжені цією дійсністю в душі людини. Слухаючи музику англійських композиторів, студенти уявлятимуть куточки Англії, переноситимуться туди подумки. Вивчення текстів популярних сучасних пісень і їх проспівування сприятиме оволодінню гарною англійською мовою й розширюватиме лексичний запас студентів.

На заняттях з історії Англії використання музики створюватиме емоційну атмосферу того історичного періоду, що вивчається. Крім цього, корисним буде аналіз текстів пісень, які відображають певні події в історії Англії. Цей аналіз поглиблюватиме знання поетичної творчості відповідних періодів.

Щоб дати студентам більш глибоке уявлення про музичну культуру Англії, бажано включити до навчального плану відповідний спецкурс, у якому б висвітлювалися такі теми: "Народно-побутова музика Англії", "Народні музиканти", "Музика в англійському драматичному театрі", "Музичне життя Лондона". "Гуманізм в Англії та його відображення в англійській музиці", "Музика в університетах" та інші.

На заняттях з англійської літератури викладачі нашого університету прищеплюють студентам любов і повагу до книжки, формують літературні смаки, виховують на прикладах вчинків літературних героїв культуру поведінки й позитивні риси особистості: допитливість, працьовитість, акуратність, щирість, доброзичливість, чуйність, чемність, порядність, сміливість, почуття власної гідності й поваги до інших. Проведення аналогій між музичними і літературними творами сприяє розкриттю образного змісту цих видів мистецтва, установлює асоціативні зв'язки між ними. Емоційність, витонченість і багатогранність відтінків слова, глибокий підтекст ліричного твору - усе це споріднює лірику з музикою. Важливо, щоб викладач, акцентуючи увагу на пізнавальній стороні взаємозв'язку музики й літератури, не забував про неповторність, яка притаманна кожному з видів мистецтва.

Широко використовуються літературно-країнознавчі коментарі, мета яких - коротко охарактеризувати головних персонажів славнозвісних англомовних літературних творів і таким чином стимулювати інтерес до них.

На початковому етапі підготовки майбутніх учителів англійської мови доречно також звернути увагу на використання казок англійською мовою. Студент охоче занурюється у світ казки, жваво переймається сюжетними колізіями твору. Казка пробуджує фантазію, емоції, зацікавлює. Крім того, казки завжди мають мажорний настрій, добро завжди перемагає зло, й у студентів формується позитивне ставлення до носіїв добрих начал. Казки являють собою невичерпне джерело різноманітного мовного матеріалу, який є зручним для навчання іноземної мови. Велику виховну цінність має також створення власних малюнків до твору.

Непогано було б упровадити методику «комплексної драматизації», що припускає одночасну розробку, написання і розігрування майбутніми вчителями іноземної мови п'єси за запропонованою темою. П'єса являє собою послідовне й безупинне чергування сюжетно зв'язаних між собою ситуацій комунікативного характеру, що дозволяє постійно використовувати рольові й ділові ігри для їх розв'язання. Якщо за допомогою подібних рольових і ділових ігор ми зможемо змодельовати низку ситуацій іншомовного спілкування, що імітують природні, то і виникне своєрідне штучне іншомовне середовище. У результаті методика комплексної драматизації дозволить змодельовати практично безупинний процес іншомовного спілкування і перетворить навчання, в ігрову дійсність. Для написання сценарію п'єси і розвитку її дії студентам необхідно буде обробляти великий обсяг інформації шляхом читання та аудіювання іноземною мовою. У процесі обробки й фіксування інформації, а також при написанні заміток, частин сценарію і т.п. по ходу п'єси студентам неминуче доведеться займатися письмом. Розігрування п'єси буде являти собою обмін інформацією з партнером для пошуку виходу з ситуації, що створилася, шляхом говоріння та аудіювання. У такий спосіб усі види мовної діяльності тісно пов'язуються між собою і є необхідними для створення п'єси, що дозволить перетворити сам процес формування умінь та навичок із різних видів мовної діяльності в природно зумовлений.

Студентам-першокурсникам доцільно подавати частину матеріалу для читання у формі коміксу, героями якого є персонажі улюблених літературних творів молоді Великої Британії, Сполучених Штатів Америки та України. Використання цього жанру мотивує економію мовленнєвих засобів і, завдяки яскравим малюнкам, відкриває широкий простір для читацької фантазії. За законами жанру герої коміксів виявляють допитливість, дотепність, ініціативу, сміливість, шляхетність, готовність прийти на допомогу, боротися зі злом. Ці риси характеру близькі світосприйманню студентів і надихають їх на обговорення вчинків героїв, стимулюючи активність під час виконання творчих завдань:

- складання своєї версії закінчення фрагмента коміксу у формі серії малюнків з відповідними підписами;
- драматизація епізодів коміксу з виготовленням необхідного реквізиту;
- підготовка завдань-проектів на матеріалі сюжетів коміксу;
- підготовка музично-літературних вечорів, літературних карнавалів, вікторин, конкурсів, власних коміксів тощо.

У процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови викладачам варто частіше залучати до навчального процесу матеріали, що відображають культурно-історичні зв'язки країни, мова якої вивчається, та рідної країни. Наприклад, вірші англійської та американської класики з зацікавленістю сприймаються в поєднанні з їх українськими перекладами, викопаними видатними поетами, та з музикою, написаною видатними композиторами.

Більше уваги треба приділяти також ознайомленню з інформацією про національні свята англомовних країн та України у формі діалогу культур. Це позитивно позначатиметься на посиленні національної свідомості майбутніх учителів іноземної мови, а також на їх духовному рості, на набутті ними здатності розуміти спільність людей, що належать до різних соціумів, та їх специфічні особливості, зумовлені національними чинниками. Студентів можна залучати до виготовлення атрибутів народних свят: різдвяних вітальних листівок, поздоровчих карток у формі серця на День Святого Валентина, малюнків або муляжів "cross buns" - великодніх булочок з хрестом із крему, українських писанок тощо, які використовуватимуться з практичною метою — для поздоровлення друзів, рідних або для ілюстрації своїх повідомлень про свята.

Під час підготовки майбутніх учителів англійської мови корисно використовувати кінофрагменти. Навчальний кінофільм дає викладачеві можливість звернутися до представлених у ньому яскравих ситуацій, для організації аудіювання та говоріння. На початковому етапі підготовки майбутніх учителів іноземної мови, відбираючи відеоматеріали, слід продумувати спеціальні тематичні завдання до них та лінгвістичні вправи. Адже мозок людини працює з більшою активністю, коли вона дивиться фільм з якоюсь метою, наперед знаючи, що в процесі перегляду їй треба буде відповісти на питання чи виконати якісь інші завдання. Від правильно дібраного матеріалу, від використання його у відповідності до сучасної методики дуже часто залежить те, наскільки ефективно буде в майбутньому проходити процес розуміння на слух. Студент повинен зрозуміти фрагмент кінофільму, скласти план свого монологічного виступу за цим фрагментом і запам'ятати мовний матеріал. Використання кінофільмів сприяє розвитку навичок аудіювання та говоріння, підвищує інтерес до вивчення англійської мови. Разом з тим відеофільми країнознавчого характеру дозволяють отримувати додаткову інформацію про ту країну, мова якої вивчається. Вони можуть демонструватися не лише на етапі презентації нового матеріалу, але й на заключному етапі роботи з темою, що допомагатиме закріпленню і поглибленню вивченого матеріалу. Особливо корисні можуть бути ті відеофрагменти, які пов'язані з екранізацією творів відомих англійських та американських письменників, поетів, драматургів. Узавши, наприклад, сонети В. Шекспіра або фрагменти його п'єс "Сон літньої ночі", "Ромео та Джульєтта" з подвійним

візуальним та слуховим ефектом, викладач опрацюватиме зі студентами інтонаційне оформлення їхнього мовлення.

Звертаючись до різних видів мистецтва, викладач не може забувати, що він проводить заняття з іноземної мови, а музика й образотворче мистецтво мають лише збагачувати знання студентів, підносити їх на нові рівні художнього узагальнення. Використовуючи при підготовці вчителів іноземної мови твори суміжних мистецтв, необхідно постійно пам'ятати, що звернення до них буде виправданим лише тоді, коли вся робота спрямовуватиметься на виховання у студентів уміння цінувати, розуміти, емоційно й свідомо сприймати іноземну мову в усій сукупності її зв'язків з життям і явищами духовної культури.

Узагальнюючи викладене, відмітимо, що впровадження мистецтва у процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови сприятиме, на нашу думку, гармонізації їхнього професійного, особистісного і творчого розвитку, вихованню моральної й естетичної культури, гуманістичного світогляду, а у більш широкому плані - навчанню майбутніх педагогів розуміти красу, втілену в художніх творах, предметах і явищах оточуючого світу, формуванню в них потреби жити й творити за її законами, самовдосконалюватись упродовж усього життя, прагнучи до ідеалу прекрасного. Виникає необхідність розробки комплексної методики використання мистецтва на заняттях з підготовки майбутніх учителів іноземної мови, але це вже предмет подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Отич О.М. Мистецтво у змісті професійно-педагогічної освіти // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник. – IV. – Київ – Ченстохов. – 2003. – С. 489 - 499.
2. Петрова Г. А. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя. – Казань: Изд-во Казан, ун-та, 1976. – 198 с.
3. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.-метод, посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
4. Рудницька О.П. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості // Художня освіта і проблеми виховання молоді: Зб. наук. статей / Кол. авт.: О.П.Рудницька, С.І. Уланова та ін. – К.: ІЗМН, 1997. – 164 с.
5. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибрані тво-ри: В 5 т. – Т. 3. – К.: Рад. пік., 1977. – 544 с.

Рассматривается проблема использования различных видов искусства в процессе подготовки будущих учителей иностранного языка..

Ключевые слова: искусство, будущий учитель, профессионально-педагогическая подготовка.

The problem of usage of different arts during opening-up of the future teachers of a foreign language is considered.

Keywords: art, future teacher, professional-pedagogical opening-up.